

بېدهنگی مه رجه عییه ت له په لکښانی سهدر

17-01-2022

نووسه رهگان

ناوهندی لیکولینه وهی رووداو

کورتہ : ناکوکیه قوولہکانی هیزه سیاسیہ شیعیه کان له په کمه دانیشتنی په رله ماندا به زهقی بو دهره وهی تایفه که دهرکهوت و، نهو په لکښانه به رده وامه ش که له گوتار و کاریگریی سهدردا ههیه، پیکه وه پرسپاری گه وره یان له سهر روول و هه لویستی مه رجه عییه تی سیستانی دروستکردووه.

| ياسين تها |

ناكوكيه قوولەكانى ھىزە سىياسىيە شىعەيەكان لە يەكەم دانىشتنى پەرلەماندا بەزەقى بۇ دەرەھە تايغەكە دەرکەوت و، ئەو پەلکىشانە بەردەوامەش كە لە گوتار و كارىگەرى سەدردا ھەيە، پىكەو پەرسىارى گەرەيان لەسەر رۆل و ھەلۆيسىتى مەرچەعەتى سىستانى دروستکردوو.

سىستانى مەرچەعەى بەلایە، لە سالانى گەمارۆى ئابوورى و پاش شىكسىتى راپەرىنى شىعە لە پارىزگاكانى باشوور و لە ئەنجامى مردنى ئايەتوللا خوئى دەستبەكاربوو (1992)، بەلام پاش دەيەك لەو مۆزوو، چانسى ئەوھى پىپرا كە لەسەردەمى ئەودا رابوونى شىعە و سەرکەوتنىيان بۇ سەر تەختى بەغدا لە خەونەو بېتتە راستى (2003)، ئەمەش سىستانى كرده رابەر و ئاراستەكەرى لەدايكبوونەوھى شىعە. بە گوشار و پىداگرى سىستانى، دەستوورى 2005 پىگەيىندرا، ھەر بە رىنمايى ئەويش يەكەمىن گەرەترىن و بەرفروانترىن ھاوپەيمانى شىعە پىگەيىنرا (لىستى مۆمەكە 169)، بە نامەيەكى ئەويش وىلايەتى سىيەمى مالىكى لەبار برا. كاتىك داعش كەيشتنە پىشتىنەى بەغدا (ھاويى 2014)، فەتواى ئەو بوو كە شىعەى عىراقى لە مەترسى دارمان و ھەرەس پاراست.

ئىستاش كە شىعەكان ھەك ئەو رووداو جومگەبيانەى پىشتەر كەوتوونەتە نۆ دابەشبوونىكى بى وینە و، گفتوگو و بەريەككەوتنەكانيان لەبارەى گۆپىنى بنەماكانى پروسەى سىياسى چىبووئەو، لە زۆرلايەتەو شىعەكان سۆراخى ھەلۆيسىتى نەجەف دەكەن. بەتايبەت پاش ئەوھى سەرچەم رىگەكانى گفتوگو و دانوستاندن لە قوناخى يەكەمدا بەسەردانى قاتانىشەو بۇ عىراق، نەيانتوانى بە لانى كەمى لىكتىگەيشتنەو بىاننىزە يەكەم دانىشتنى پەرلەمان، بەلام مەرچەعەيت تاوھكو ئىستا بىدەنگى ئاشكراپە و رۆلى تەماشاكەرى ھەلپژاردوو.

سىستانى كە ھەر زوو ئىجراجى كارى لايەنە شىعەكان بوو، لە 2011 دەرگای مالىكەى بەرووى سەردانى سىياسىيەكان دا داخست. لە شوباتى 2016 بى ھىوابوو لە ئامۆزگارىكردى ھىزە شىعەكان و گوتارى سىياسى ھەفتانەى راگرت. لە دواى ئەو كاتەشەو تەنيا چوار جار پەيامى راستەوخۆى ھەبوو لە گوتارى ھەيىبەكان، كە ئەوانىش گوتارى رىزگاركردى موسل (14/7/2017)، گوتارى گىشتىرسى كوردستان (2017/9/29)، گوتارى سەرکەوتن بەسەر داعش (15/12/2017) و دواترىنىشيان سەبارەت ھەلپژاردن بوو (4/5/2018). لە سەرەتاي سەرھەلدانى پەتاي كۆرۇناشەو نوژى جومعەى كەربەلای بەيەكجارى راگرت (ئادارى 2020)، بەمەش ئاكاداربوون لە ھەلۆيست و رىنمايەكانى مەرچەعەيت كورت بووئەو بۇ كەنالە تايبەتەكان و، بەشيوھى ئاشكراش نەجەف قسەكردى سەبارەت پرسە گىشتىيەكانى عىراق راگرت.

راگرتنى گوتار كە بە جۆرىك لە پاشەكشەكردى سىستانى لىكەدەرتتەو لە ئاراستەكردى پروسەى سىياسى، رىگرنەبوو لەوھى نەجەف لە پىشت بەردەوھە لارى نەبوونى خۆى بداتە عادل عەبدولمەھدى بۇ پىگەيىنانى كابىنەكەى (ئۆكتۆبەرى 2018)، كاتىكىش خۆپىشاندەران تەنگيان بە عەبدولمەھدى ھەلچنى و خوئىنى خۆپىشاندەران شەقام و گۆرەپانەكانى سووركرد، مەرچەعەيت داواى پىداچوونەوھى بە حكومەتدا كرد و ناچار، عەبدولمەھدى دەست لەكارگىشانەوھى بەر لە پەرلەمان پىشكىش بە نەجەف كرد (نۆفەيمەرى 2019)، لەكاتىكدا چەندىن سالە ئەو بەلاوھ كە پەرەوى قوتابخانەى نەجەف وىلايەتى فەقىە نىيە و سىستانى لە بەرەى وىلايەتى گىشتى نىيە. دواى ھەلپژاردنى 2021 كە شىعە كەوتوونەتە بەردەم قوناخىكى نوئ، مەرچەعەى بەلأ تەمەنى لە 92 سالىدايە، بەھوى تەندروستى و نەرىتى پارىزگارنەى خۆدى سىستانىشەو، لەم چەند سالەى دوايىدا ھەموو چاوھەكان و سەرنجەكان لەسەر محەممەد رەزاي كورە گەرەى (60 سال) و محەممەد باقرى كورە بچووكىيەتى، كە بە شيوھەكى نىمچە بەردەوام لە پرسە و بۆنە تايىبەكاندا دەرەكەون. محەممەد رەزاش دەرگاوانى زوورى سىستانى و بەرپۆئەبەرى نووسىنگە تايبەتەكەى باوكىيەتى و، ھەموو ئەوانەى دەچنە مالىكەى لە نزيك مەزاري ئىمام عەلى بە فلترى ئەودا دەرپون و مەرچەعەيش زياتر ھەر ئەو شتانە دەبىنىت و دەبىستىت كە محەممەد رەزا بۆى ئامادە دەكات.

لە سەرۆبەندى ھەلپژاردنى پىشەوختەدا، سەدر دووجار چووئە مالى سىستانى (ئاب و ئۆكتۆبەرى 2021)، باوهرىش واىە رىكخەرى سەردانەكان محەممەد رەزا بووبىت، ئەم كرانەوھە گەرەبەى سەدر بەرووى سىستانىدا لەكاتىكدايە كە ترس و نىگەرانىيەكى بەردەوام ھەيە كە پەلکىشانى سەدر تەنيا بە كايەى سىياسىيەو نەوھستىت و، لە داھاتوودا مىراتى سىستانى و ھەوزەى نەجەفىش بگرتتەو. لەكاتىكدا مەرچەعەتى سىستانى و مەرچەعەتى ئالى سەدر لەسەر دوو ئاراستەى جىاوازی تەرىب بە يەكتر كار دەكەن و، باوكى سەدر لە گوتارەكانى نيوھى يەكەمى سالى 1990 دا زۇرجار پلارى ئەوھى لە سىستانى و چواردەورەكەى دەگرت كە لە ئاست پرسە سىياسى و كۆمەلەپەتییەكانى شىعە بىدەنگن و، لە حوجرەكانىندا سەرى خۆيان كز كردوو.

ھەندىك بۆچوون پىيانوايە ئەگەر موقتەدا سەدر رەزامەندى مەرچەعەتى نەجەفى وەرئەگرتبىت لەو سەردانانەى بۇ مالى سىستانى كردى و، بەو پىداگرىيانەى لەسەر رۆلى مەرچەعەيت دەيكات لە پەيامەكانى ئەم دوايىيەدا، نەبەتوانى ھىندە پى رابكىشىت و ھىندەش رىكابەرە شىعەكانى بخاتە گۆشەيەكى بەرتەسكەو، بەلام ئەمە رىگ نىيە لەبەردەم ھەندىك بۆچوونى دىكە كە سوورن لەسەر ئەوھى

ئەم پەلکیشانەي سەدر مەترسییەکی گەورەیه لەسەر خۆدی مەرجهعییەت، بەوپیئەي سەنتەری دەسەلاتی سەدر نەجەفە. پاش
بردنەوہی ھەلبژاردنیش یەکەم ھەنگاو، پارێزگاری ئەم شارە ئایینییە پیرۆزەي شیعەي رادەستی رەوتەکەي کرد. وادیارە ئەم ترسەش لای
سەدر جێگەي گرنگیدانە و لەم میانەپەشدا بۆ رەواندنەوہی ئەو گومانانەي کە لە ناوہندی شیعەشدا ھەن لە پەيامیکی تایبەتدا
(ئۆکتۆبەری 2021) جەختی لەوہ کردەوہ ئەو ھیشتا فیڕخواری حەوزە دینییەکانە و سەرقالبوونی بە سیاسەتەوہ ریگربووە لەوہی
قوناخەکانی فەقییەتی بېریت و بۆ پرکردنەوہی بۆشاییە شەری و مەزھەبییەکانیش دەگەریتەوہ سەر میتۆد و فەتواکانی باوکی
(محەممەد سادق سەدر)، بەمەش لەلایەک رکابەریکردنی لەسەر مەرجهعییەت رەتکردەوہ، لەلایەکەي دیکە بەناراستەوخۆ جەختی
لەوہ کردووە، نەبووہتە شوینکەوتەي سیستانی لە پرسە شەری و مەزھەبییەکان.

بێدەنگی ئاشکرای مەرجهعییەت لە جموجولەکانی سەدر دەچیتە چوارچۆیەي بێدەنگی و بێ ھیوایی ئەم سالاہەي دوایی مەرجهعییەت لە
کایەي سیاسی شیعە، جگە لەوہش ھەندیک پێشھات کاریگەری زۆریان ھەبووہ لەسەر ئەوہی نەجەف دەستتۆیوہردان لە کاری سیاسی
زۆر کەمتر بکاتەوہ.

ئەمەش لەپیناوە ئەوہی سەنگ و قورسایي خۆی بپارێزیت، لە 2019 کە گەنجەکانی تشرین لە کۆمەلگە شیعەنیشنەکان راپەرین، پیرۆزی و
تابۆ و سیمبوولە ئایینییەکان گورزیان بەرکەوت، کاتیکیش مانگیک بەر لە ھەلبژاردنی تشرینی 2021، سیستانی داوایکرد خەلک بە جۆش
و خرۆشەوہ بەشداری لە پرۆسەکەدا بکەن، بەگوێرەي ئامارە فەرمییەکان رێژەي بەشداریکردن 41%ی تیننەپەراند و خەملاندنە
نافەرمییەکانیش باس لە دەورەبەری 30% دەکەن، ھەموو ئەمانەش ھاندەرن بۆ ئەوہی سیستانی و چواردەورەکەي دەست بە
ھەلوئەستە سیاسیەکانیانەوہ بگرن و، ئەگەر پلانیکی دەستوہردانیسیان ھەبیت زۆر بە نھینی و وردی کاری بۆ بکەن، بەجۆرێک تاوہکو
مسۆگەرکردنی سەرکەوتن؛ بۆ خەلکی ئاشکرا نەکەن.

* یاسین تەھا، شارەزای کاروباری عێراق، ئەم وتارەي بەتایبەت بۆ ناوہندی لیکۆلینەوہی رووداو نووسیوہ .